

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ, КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ,
КРИМІНОЛОГІЧНІ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІ АСПЕКТИ
ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

УДК 342.9

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-4-89-95

Євген КУРІННИЙ[©]

доктор юридичних наук, професор
(Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ
В УКРАЇНІ

Стаття присвячена актуальній проблемі – особливостям законодавчого регулювання застосування поліцейських заходів примусу в Україні. Розглянуто питання адміністративного примусу та його складової – заходів припинення особливого призначення, зокрема наділення повноваженнями щодо їх застосування діючих вітчизняних правоохоронних структур. За результатами аналізу положень чинних законодавчих актів визначено головні особливості, що характеризують наявну специфіку законодавчої регламентації використання поліцейських заходів примусу. Окреслені перспективні напрями подальшого дослідження проблематики правоохоронних органів та поліцейської діяльності в Україні.

Ключові слова: законодавство, адміністративний примус, заходи адміністративного припинення, поліцейські заходи примусу, поліцейська діяльність, правоохоронні органи.

Постановка проблеми. Робота поліції відрізняється своїм багатоаспектним змістом та різною спрямованістю. Поліцейська діяльність за обсягом своїх функціональних характеристик буде великою мірою перевищувати діяльність поліції, що регламентується чинним Законом України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII (далі Закон).

Однак в одному з новітніх українських підручників з поліцейської діяльності, остання визначається як врегульована нормами права специфічна державно-владна діяльність спеціально уповноваженого органу виконавчої влади – Національної поліції України, метою якої є служіння суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1, с. 16].

Цей варіант можна використати як розуміння поліцейської діяльності у так званому вузькому сенсі. Прикладом широкого підходу до визначення поліцейської діяльності можна вважати визначення О. Кобзаря, який пропонує під нею вважати особливу форму державно-владної діяльності управлінського характеру, що здійснюється уповноваженими органами державної влади, із застосуванням поліцейських заходів, зокрема примусу, для здійснення адміністративного нагляду в усіх сферах життєдіяльності суспільства, а також для забезпечення реалізації та захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина [2, с. 34].

Прихильники як вузького, так й широкого підходів визначення поліцейської діяльності можуть використати достатньо вагомні аргументи для теоретичного підтвердження правильності власної позиції, однак є певні практичні приклади,

© Є. Курінний, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3069-3405>

anastasiaeland@gmail.com

спираючись на які буде ще переконливіше відстоювати свою позицію.

Таким прикладом, на нашу думку, можуть бути поліцейські заходи примусу, що передбачені ст. 42 Закону. Зокрема, відповідно до ч. 1 зазначеної статті поліція під час виконання повноважень, визначених цим Законом, уповноважена застосовувати такі заходи примусу: фізичний вплив (сила); застосування спеціальних засобів; застосування вогнепальної зброї.

Як свідчить практика, в Україні поліцейські заходи примусу у своїй роботі застосовують не тільки посадові особи поліції, а й співробітники багатьох інших правоохоронних структур (НАБУ, СБУ, ДБР тощо), використовуючи відповідні бланкетні норми законодавчих актів, що безпосередньо регламентують їх діяльність.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Донині питання особливостей законодавчого регулювання застосування поліцейських примусових заходів в Україні не мали помітного відображення у дослідженнях вітчизняних науковців-адміністративістів. Однак необхідність реалізації нагальної суспільної потреби подальшого вдосконалення чинної системи заходів адміністративного примусу загалом та наявного порядку застосування заходів адміністративного припинення спеціального призначення зокрема об'єктивно сприяють подальшій актуалізації та поглибленому вивченню порушеної проблеми. Теоретичною основою творчого пошуку цього напрямку повинні стати праці таких визнаних представників науки українського адміністративного права, як: В. Авер'янов, Ю. Битяк, І. Голосніченко, В. Гарашук, Р. Калюжний, Т. Коломоєць, В. Колпаков, А. Комзюк, В. Настюк, О. Харитовнова тощо.

Набутий багаторічний досвід нормативно-правової регламентації та застосування заходів адміністративного припинення спочатку міліцією, а зараз поліцією та іншими правоохоронними інституціями спонукає не тільки до його позитивного оцінювання, а й критичного аналізу та своєчасних висновків, спрямованих на подальше вдосконалення відповідних теоретичних засад та наявних практик, тому розгляд питання головних особливостей законодавчого регулювання застосування поліцейських заходів примусу в Україні є **метою** цієї праці.

Виклад основного матеріалу. Аналіз діяльності структурних підрозділів Національної поліції України, які реалізують поліцейську діяльність, дають змогу стверджувати, що її можна поділити на види залежно від спеціальних завдань, що реалізуються. Поліцейська діяльність містить у собі такі різновиди:

1. Адміністративна поліцейська діяльність (адміністративна діяльність Національної поліції) – це врегульована нормами адміністративного права специфічна, виконавчо-розпорядча, підзаконна, державно-владна діяльність з організації та здійснення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку.

2. Кримінальна процесуальна поліцейська діяльність – це врегульована кримінальним процесуальним законодавством поліцейська діяльність спеціально уповноважених підрозділів Національної поліції України.

3. Оперативно-розшукова поліцейська діяльність – це вид поліцейської діяльності оперативних підрозділів поліції, що полягає в реалізації системи гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, здійснюваних із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів.

4. Спеціальна поліцейська діяльність – це діяльність поліції особливого призначення [1, с. 19–20].

Як не важко здогадатись, поліцейські заходи примусу можуть застосовуватися під час реалізації усіх наведених різновидів поліцейської діяльності. Однак теоретичне та практичне походження зазначених заходів пов'язане насамперед з адміністративною діяльністю та адміністративним примусом.

Останні (заходи адміністративного примусу) відіграють одну з головних ролей у межах інституту адміністративної відповідальності, бо саме за їх допомогою законодавчо визначеними суб'єктами здійснюється попередження і припинення відповідних правопорушень, а також визначаються адміністративні стягнення, що застосовуються до осіб, які скоїли згадані протиправні діяння.

Традиційно адміністративний примус це – адміністративно-попереджувальні заходи, заходи адміністративного припинення та адміністративні стягнення.

На кожному з наведених груп адміністративного примусу покладаються певні

функціональні завдання, кожна з них становить зміст відповідних процедур та застосовується на певних стадіях адміністративно-деліктного процесу, забезпечуючи тим самим реалізацію завдань адміністративної відповідальності.

Заходам адміністративного припинення, як невід'ємним складовим відповідного примусу, відведена особлива роль, яка полягає у тому, що вони є найчисленнішими та найрізноманітнішими з усіх адміністративно-примусових заходів і характеризуються насамперед тим, що їх застосування спричиняється реальною протиправною (зокрема об'єктивно протиправною) ситуацією і починається в момент, коли вона досягла певного розвитку, тобто коли використання запобіжних заходів стає вже неефективним або й зовсім марним. Заходи адміністративного припинення не відвертають, а безпосередньо припиняють наявні правопорушення або об'єктивно протиправні діяння створюють умови для встановлення особи порушника, з'ясування обставин справи й реальної можливості для подальшого застосування до порушника заходів адміністративного або іншого впливу.

Цілями застосування заходів адміністративного припинення є: припинення порушень правових норм (адміністративних проступків, злочинів і об'єктивно протиправних діянь); запобігання вчиненню нових правопорушень; створення умов для подальшого притягнення винних до відповідальності; усунення шкідливих наслідків правопорушення; відновлення попереднього, правомірного стану.

Заходи адміністративного припинення дуже неоднорідні, відрізняються один від одного за багатьма ознаками. Проте основну їх класифікацію доцільно виконати відповідно до характеру сфери застосування. За цим критерієм заходи адміністративного припинення поділяють на дві групи (види) – заходи загального і спеціального призначення [3, с. 421–422].

Заходи адміністративного припинення загального призначення поділяють на самостійні (оперативні) – ті, застосування яких забезпечує оперативне вирішення, і допоміжні, які забезпечують необхідні умови для притягнення правопорушника до відповідальності.

Систему самостійних (оперативних) заходів становлять такі дії: вимога припинити протиправну поведінку; привід осіб, які ухиляються від явки до державних органів та установ; адміністративне затримання, не пов'язане з провадженням в справах про адміністративні правопорушення; взяття на облік та застереження про неприпустимість протиправної поведінки; зупинка транспортного засобу тощо.

Допоміжними заходами адміністративного припинення є: доставлення порушника до дільничного пункту поліції; адміністративне затримання (ст. 261–263 КУпАП); огляд речей, особистий огляд; вилучення речей і документів, які стали предметом правопорушення або можуть бути доказами по справі; відсторонення водіїв від керування транспортним засобом та огляд водіїв на стан сп'яніння.

Заходи припинення спеціального призначення треба визначити як комплекс виняткових екстраординарних засобів адміністративного впливу. Спеціальний характер зазначених заходів визначає специфіку підстав їх застосування. Це, як правило, невідкладні випадки, коли необхідно припинити протиправні дії, небезпечні для життя і здоров'я людей.

Крім того, заходи спеціального призначення застосовуються тоді, коли були використані й не дали бажаних результатів усі інші форми попереднього впливу на правопорушників, тому застосуванню сили, спеціальних засобів і зброї повинно передувати попередження про намір їх застосувати, якщо зробити це дає змогу ситуація. В тих випадках, коли є реальна небезпека для життя чи здоров'я людей, зазначені заходи можуть застосовуватися без попередження.

Спеціальними ці заходи називаються ще тому, що вони спрямовані безпосередньо на особу порушника, здатні завдати йому певної фізичної шкоди і навіть позбавити його життя [3, с. 422–427].

Систему спеціальних заходів адміністративного припинення становлять: заходи фізичного впливу; спеціальні засоби (наручники, сльозогінні гранати, газові балончики тощо); застосування вогнепальної зброї. Підготовка повного та сталого переліку зазначених заходів є достатньо ускладненою та майже неможливою з огляду на нестабільність відповідного законодавства та наявні теоретичні прогалини наукових доробок у сфері адміністративного примусу.

Як наголошувалося раніше, згідно з ч. 1 ст. 42 Закону зазначені спеціальні

заходи, майже у беззмінній редакції, містять перелік поліцейських заходів примусу, а у нормах ст. 44 «Застосування фізичної сили», ст. 45 «Застосування спеціальних засобів» та ст. 46 «Застосування вогнепальної зброї» Закону фіксуються підстави застосування вказаних заходів примусу.

Національна поліція України не є монопольним державно-владним суб'єктом, який наділений правом реалізації спеціальних заходів адміністративного припинення. Згідно зі ст. 26 Закону України «Про Службу безпеки України» від 25 березня 1992 року № 2229-XII – військовослужбовці Служби безпеки України мають право зберігати, носити, використовувати і застосовувати зброю та спеціальні засоби на підставах і в порядку, передбачених Законом України «Про Національну поліцію», військовими статутами Збройних Сил України та іншими актами законодавства.

Відповідно до ч. 2 ст. 18 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» від 12 листопада 2015 року № 794-VIII, для забезпечення безпеки працівників Державного бюро розслідувань, їх захисту від протиправних посягань, пов'язаних з виконанням ними службових обов'язків, у складі Державного бюро розслідувань діє спеціальний підрозділ фізичного захисту, працівникам якого надається право зберігати, носити та застосовувати вогнепальну зброю і спеціальні засоби, а також застосовувати заходи фізичного впливу на підставах і в порядку, передбачених Законом України «Про Національну поліцію».

А у п. 15 ч.1 ст. 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII працівникам цього правоохоронного органу надано право зберігати, носити та застосовувати вогнепальну зброю і спеціальні засоби, а також застосовувати заходи фізичного впливу на підставах і в порядку, передбачених Законом України «Про Національну поліцію».

Згідно з ч. 2 ст. 8 Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» від 28 січня 2021 року № 1150-IX особи, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України, крім працівників інформаційно-аналітичного підрозділу, під час здійснення заходів із запобігання, виявлення, припинення, розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Бюро економічної безпеки України, уповноважені у межах компетенції застосовувати поліцейські заходи, визначені ст. 42–46 Закону України «Про Національну поліцію», на підставах і в порядку, передбачених законодавством.

Крім того, відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 13 Закону України «Про Національну гвардію України» від 13 березня 2014 року № 876-VII військовослужбовці Національної гвардії України з метою виконання покладених на Національну гвардію України завдань мають право у разі залучення до виконання завдань з охорони громадської безпеки і порядку здійснювати превентивні та поліцейські заходи примусу відповідно до Закону України «Про Національну поліцію».

Відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 18 Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» – військовослужбовці Управління державної охорони України під час здійснення державної охорони мають право зберігати, носити і застосовувати вогнепальну зброю та спеціальні засоби на підставі і в порядку, передбачених Законом України «Про Національну поліцію», військовими статутами та прийнятими відповідно до них нормативними актами.

Також згідно з ч. 1 ст. 106 Кримінально-виконавчого кодексу України (КВК України) від 11 липня 2003 року – до осіб, позбавлених волі, якщо вони чинять фізичний опір персоналу колонії, злісно не виконують його законні вимоги, проявляють буйство, беруть участь у масових заворушеннях, захваті заручників або чинять інші насильницькі дії, а також у разі втечі з-під варти з метою припинення вказаних протиправних дій, а також запобігання заподіянням цими особами шкоди оточенню або самим собі застосовуються фізична сила, спеціальні засоби, гамівна сорочка та зброя. Використання фізичної сили, спеціальних засобів і зброї допускається також в інших випадках, передбачених законами України «Про Національну поліцію» і «Про Національну гвардію України» (п. 6 ч. 1 ст. 106 КВК України).

Диспозиції норм наведених законодавчих актів стосуються застосування поліцейських заходів примусу певними правоохоронними органами та мають відсильний характер до відповідних норм Закону України.

Крім того, в нормах інших законодавчих актів також передбачається використання спеціальних заходів адміністративного припинення, однак вже без

відсилення на положення Закону.

Зокрема, згідно з: ч. 1 ст. 18 Закону України «Про попереднє ув'язнення» від 30 червня 1993 року № 3352-ХІІ – адміністрація місця попереднього ув'язнення має право застосовувати до осіб, взятих під варту, заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і вогнепальну зброю у випадках і в порядку, передбачених цим Законом; ч. 1 ст. 9 Закону України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» від 7 березня 2002 року № 3099-ІІІ – Служба правопорядку має право застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і вогнепальну зброю у випадках і в порядку, передбачених цим та іншими законами України, також окрім ст. 9 «Умови і межі застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї», розділ 3 цього законодавчого акта містить ст. 10 «Застосування спеціальних засобів під час здійснення службових обов'язків» та ст. 11 «Застосування вогнепальної зброї», в нормах яких деталізується застосування згаданих спеціальних заходів припинення військовослужбовцями Служби правопорядку; ч. 1 ст. 21 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» від 3 квітня 2003 року № 661-ІV – військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України під час виконання повноважень, визначених цим Законом, законами України «Про державний кордон України», «Про виключну (морську) економічну зону України», «Про прикордонний контроль», «Про прилеглу зону України», статутами Збройних Сил України та іншими нормативно-правовими актами, уповноважені використовувати та застосовувати такі заходи примусу як фізичний вплив; спеціальні засоби; вогнепальну зброю, озброєння та бойову техніку; зброю кораблів, катерів та суден забезпечення; озброєння повітряних суден, детальний порядок яких передбачається відповідно у нормах ст. 21-1, 21-2, 21-3, 21-4, 21-5 Закону України «Про Державну прикордонну службу України».

Викладені вище законодавчі положення дають змогу визначити головні особливості, що характеризують специфіку законодавчої регламентації використання поліцейських заходів примусу, а саме: у переважній більшості положень розглянутих нормативно-правових актів (сім з десяти) щодо можливості застосування спеціальних заходів адміністративного припинення є посилення на відповідні норми Закону (для об'єктивності треба зауважити, що у п. 6 ч. 1 ст. 106 КВК України, крім Закону, є також посилення на норми Закону «Про Національну гвардію України»); у трьох законодавчих актах згадані вище відсилення до Закону відсутні, а у двох з них (законах «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» та «Про Державну прикордонну службу України») закріплені норми, які безпосередньо деталізують застосування заходів примусу, що розглядаються; перелік поліцейських заходів примусу, передбачених нормами ст. 42 Закону, становить лише основу спеціальних заходів припинення та де-факто є похідним від них.

Використання вказаних особливостей дозволяє виокремити низку перспективних напрямів досліджень щодо: подальшого вдосконалення визначення та доповнення переліку поліцейських заходів примусу; розширення характеристик поліцейської діяльності та формування відповідної дефініції (насамперед у широкому сенсі); здійснення певних кроків у вирішенні питання розмежування між контрольно-наглядовими та правоохоронними органами шляхом чіткого визначення обов'язкових ознак та головних функцій останніх.

Зокрема, на нашу думку, не всі державні структури, які визначені у ч. 1 ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 року № 3781-ХІІ (правоохоронні органи – органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, Бюро економічної безпеки України, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції) насправді є правоохоронними та наділені повноваженнями щодо застосування поліцейських заходів примусу.

Безпосередня діяльність структур рибоохорони та лісової охорони в Україні регламентована лише урядовими постановами та не дає їм право реалізовувати спеціальні заходи припинення (те саме стосується інших органів, що не наділені реальними правоохоронними функціями).

Певним чином вирішити питання стосовно визначення ознак повноцінної правоохоронної інституції допомагає постанова Великої Палати Верховного Суду від 30 серпня 2023 року у справі № 633/195/17, в якій зазначено, що до правоохоронних органів треба відносити органи державної влади, визначені в законах України як правоохоронні чи такі, що здійснюють закріплену за ними на законодавчому рівні правоохоронну функцію.

Під час вирішення питання про те, чи є особа працівником правоохоронного органу, необхідно виходити із системного аналізу положень Конституції України, КК України, КПК України, КУпАП, нормативно-правових актів, які регулюють правовий статус того чи іншого органу державної влади, з яким особа перебуває у трудових чи службових відносинах; повноважень працівника згідно з його посадовою інструкцією, які передбачають реалізацію правоохоронної функції, зокрема вжиття визначених законом превентивних заходів і заходів примусу, а також заходів, передбачених кримінальним процесуальним законодавством і законодавством про адміністративні правопорушення; законодавства про пенсійне забезпечення відповідної категорії працівника [4].

Однак це рішення залишає відкритим питання виокремлення у чинній системі вітчизняних правоохоронних органів, структур, які відповідно до свого функціонального призначення повинні бути наділені повноваженнями застосування заходів припинення спеціального призначення.

На нашу думку, суттєво наблизитись до вирішення вказаної проблеми допомогла б підготовка та ухвалення щонайменше двох законодавчих актів – про систему правоохоронних органів та про основи поліцейської діяльності, в нормах яких були б чітко визначені ознаки правоохоронного органу та критерії набуття конкретною державною інституцією повноважень поліцейських заходів примусу.

Висновки. На підставі викладеного можна констатувати, що головними особливостями законодавчого регулювання застосування заходів поліцейського примусу в Україні є: зосередження основного переліку даних заходів у положеннях Закону України «Про Національну поліцію» та відсилання на них, бланкетними нормами які регламентують застосування цього різновиду примусу більшістю чинних правоохоронних органів України (СБУ, НАБУ, ДБР тощо); наявність окремої законодавчої регламентації реалізації спеціальних заходів припинення (за фактом заходів поліцейського примусу) такими структурами правоохоронної спрямованості, як Військова служба правопорядку у Збройних Силах України та Державна прикордонна служба України; наявність реальних перспектив розширення переліку заходів поліцейського примусу завдяки заходам припинення спеціального призначення, які застосовуються іншими правоохоронними (силовими) структурами, шляхом їх закріплення у законодавчих актах, норми яких визначатимуть основи правоохоронної та поліцейської діяльності.

Список використаних джерел

1. Вітвіцький С. С., Тулінов В. С., Мердова О. М. Поліцейська діяльність : підруч. / за заг. ред. проф. С. С. Вітвіцького. Київ : ВД Дакор, 2021. 372 с.
2. Кобзар О. Ф. Поліцейська діяльність в Україні : адміністративно-правовий аспект : монографія. Харків ; Дніпропетровськ : Панов, 2015. 316 с.
3. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у 2 т. Т. 1. Загальна частина / ред. кол.: В. Б. Авер'янов (гол.). Київ : Юрид. думка, 2004. 584 с.
4. Велика Палата Верховного Суду роз'яснила, як визначити, чи є особа працівником правоохоронного органу. URL: urliga.ligazakon.net/news/222273_velika-palata-verkhovnogo-sudu-rozlyasnila-yak-viznachiti-chi-osoba-pratsivnykom-pravoookhoronnogo-organu.

Надійшла до редакції 24.11.2023

References

1. Vitvitskyi, S. S., Tulinov, V. S., Merdova, O. M. (2021) Politseiska diialnist [Police activity] : pidruch. / za zah. red. prof. S. S. Vitvitskoho. Kyiv : VD Dakor, 372 p. [in Ukr.].
2. Kobzar, O. F. (2015) Politseiska diialnist v Ukraini : administratyvno-pravovyi aspekt [Police activity in Ukraine: administrative and legal aspect] : monohraf. Kharkiv ; Dnipropetrovsk : Panov, 316 p. [in Ukr.].
3. Administratyvne pravo Ukrainy. Akademichniy kurs [Administrative law of Ukraine. Academic course] : pidruch. : u 2 t. T. 1. Zahalna chastyna / red. kol.: V. B. Averianov (hol.). Kyiv : Yur. dumka, 2004. 584 p. [in Ukr.].
4. Velyka Palata Verkhovnoho Sudu rozlyasnyla, yak vyznachyty, chy ye osoba pratsivnykom pravookhoronnoho orhanu [The Grand Chamber of the Supreme Court clarified how to determine whether a person is a law enforcement officer]. URL: urliga.ligazakon.net/news/222273_velika-palata-verkhovnogo-sudu-rozlyasnila-yak-viznachiti-chi-osoba-pratsivnykom-pravoookhoronnoho-organu [in Ukr.].

ABSTRACT

Yevhen Kurinnyi. Peculiarities of the legislative regulation of the use of coercive police measures in Ukraine. The article deals with actual problem –peculiarities of the legislative regulation of the use of coercive police measures.

According to the results of the analysis of the provisions of the legislative acts that establish the powers of domestic law enforcement agencies, the main features characterizing the specifics of the legislative regulation of the use of police coercive measures were determined, namely: in the vast majority of the provisions of the considered normative legal acts (seven out of ten) regarding the possibility of applying special measures of administrative termination, there is a reference to the relevant provisions of the Law (for objectivity, it should be noted that in Clause 6, Part 1, Article 106 of the Civil Code of Ukraine, in addition to the Law, there is also a reference to the provisions of the Law «On the National Guard of Ukraine»); the above-mentioned references to the Law are absent in three legislative acts, and in two of them (laws «On the Military Service of Law and Order in the Armed Forces of Ukraine» and «On the State Border Service of Ukraine») there are established norms that directly detail the application of coercive measures under consideration ; the list of coercive police measures provided for by the norms of Art. 42 of the Law, constitutes only the basis of special termination measures and is de facto derived from them.

The author has emphasized that the use of the specified features allows to single out a number of promising areas of research regarding: further improvement of the definition and addition of the list of police coercive measures; expanding the characteristics of police activity and forming the appropriate definition (primarily in a broad sense); implementation of certain steps in solving the issue of demarcation between control and supervision and law enforcement bodies by clearly defining the mandatory features and main functions of the latter.

Keywords: *legislation, administrative coercion, measures of administrative suspension, police coercive measures, police activity, law enforcement agencies.*

УДК 343.3/7

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-4-95-100

**Валентина
МЕРКУЛОВА**®
доктор
юридичних наук,
професор
(Одеський
державний
університет
внутрішніх справ,
м. Одеса, Україна)

**Оксана
ГРИТЕНКО**®
доктор
юридичних наук,
професор
(Дніпропетровський
державний
університет
внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)

**ПРАВОМІРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАХИСНИКА АБО ПРЕДСТАВНИКА
ОСОБИ З НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ: ВИЗНАЧЕННЯ
ПОТЕРПІЛИХ ЗА ст. 397 КК УКРАЇНИ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ
ОКРЕМИХ ПОНЯТЬ**

Визначено, що бланкетний характер диспозиції ст. 397 КК України посилює значення інших джерел теорії та права щодо належного (уніфікованого) тлумачення тих понять та категорій, що використовуються в цій нормі. Досліджено окремі теоретичні та правові аспекти змістовних ознак таких категорій, як «захисник», «представник особи», «правомірна діяльність». Доведено, що проблема понятійного апарату (його чіткості та ступеня законодавчої формалізації) суттєво взаємопов'язана зі станом дієвого застосування чинного законодавства. Тож дослідження окремих аспектів співвідношення понять та категорій, що використовуються у зазначеній кримінально-правовій нормі (ст. 397 КК України), певним чином сприятимуть подальшому уніфікованому правозастосуванню під час кваліфікації такого виду кримінального правопорушення.

Ключові слова: *захисник, представник особи, адвокат, адвокатська діяльність, правомірна діяльність.*

© В. Меркулова, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-1332-1113>
merkulova.53.v@gmail.com

© О. Гритенко, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-1376-6956>
oksanochka.oksi78@ukr.net